

PONTIFICIUM CONSLIUM
DE LEGUM TEXTIBUS

Communicationes

VOL. XLIII • N. 1

2011

Ex Actis Pont. Comm. CIC Recognoscendo

COETUS STUDII «DE PROCEDURA ADMINISTRATIVA»

I

**Sextum canonum schema de procedura administrativa
a relatore paratum post Consultorum Sessionem
diebus 5-7 mensis februarii 1973 habitam**

INDEX

- I. Normae generales (cann. 1-4)
- II. De decretis extra iudicium ferendis et intimandis (cann. 5-8)
- III. De tribunalibus administrativis constituendis (cann. 9-13)
- IV. De recursibus adversus decreta (cann. 14-27)
  1. Normae communes (cann. 14-20 bis)
  2. De recursu hierachico (cann. 21-23)
  3. De recursu ad tribunal administrativum (cann. 24-25)
  4. Normae speciales de recursibus adversus decreta eorum, qui Episcopo subsunt (cann. 26-27)
- V. De ratione procedendi apud tribunalia administrativa (cann. 28-39)

I. NORMAE GENERALES

Can. I. § 1. Quae hac lege de decretis statuuntur, item applicanda sunt ad rescripta, pracepta, dispensationes, licentias, et generatim ad omnes administrativos actus, qui in ecclesiastici regiminis exercitio in foro externo singulis personis vel communitatibus extra iudicium dantur, iis exceptis, qui ab ipso Romano Pontifice vel ab ipso Concilio Oecumenico ferantur.

§ 2. Hac lege nihil mutatur de iure vigenti, quod attinet ad leges, ordinaciones, instructiones, decreta generalia, aliosque eiusmodi actus ferendos vel impugnandos.

§ 3. Item hac lege nihil mutatur de iure vigenti, quod attinet ad decreta, quae a superioribus vel capitulis in religionibus, in societatibus de quibus in cann. 673-681 Codicis Iuris Canonici, in institutis saecularibus feruntur. De his autem caveatur iure particulari.

Can. 2. Quae hac lege statuuntur, eatenus valent, quatenus aliter non caveatur canonibus, qui de singulis negotiorum generibus normas dant.

Can. 3. Conferentia episcopalnis potest suis legibus, praeter ea quae in aliis huius legis canonibus ei permittuntur, normas, quae praescriptis iuris communis non derogent, de his rebus ferre:

a) de ratione prodedendi in decretis extra iudicium ferendis et intimandis, in petitionibus, de quibus in can. 16 examinandis, in aequis solutionibus, praeter contentiones, exquirendis, in recursibus adversus decreta examinandis et iudicandis;

b) de iudicium, promotoris iustitiae, patronorum, aliorumque, qui in recursibus examinandis vel iudicandis partem habeant, qualitatibus et incompatibilitatibus.

Can. 4. Episcopus potest suis legibus normas dare quae praescriptis iuris communis et legis Conferentiae episcopalnis non derogent, de ratione procedendi in decretis ferendis et intimandis ab iis auctoritatibus, quae ipsi Episcopo subsunt.

II. DE DECRETIS EXTRA IUDICIUM FERENDIS ET INTIMANDIS

Can. 5. § 1. Antequam decretum extra iudicium ferat, superior necessarias noticias et probationes exquirat; nisi impossibile vel omnino superfluum sit, eos omnes saltem audiat, quorum iura laedi possunt; petitori vel recurrenti, et etiam legitime contradicenti, si velint, noticias et probationes patefaciat, quae sine publici vel privati damni periculo cognosci possint, et rationes forte contrarias ostendat, data eis facultate respondendi, et etiam, si id utile censeat, patronum vel peritum constituendi.

§ 2. Quod si agatur de decreto, quo recursus adversus aliud decretum deciditur, recurrentis semper ius habet advocationem vel procuratorem adhibendi, vitatis inutilibus moris; immo vero patronus ex officio constituatur, si recurrentis patrono caret et superior necessarium censeat; semper tamen potest superior iubere ut recurrentis ipse compareat ut interrogetur.

Can. 6. § 1. Quoties lex iubeat decretum ferri vel ab eo, cuius interest,

petitio vel recursus ad decretum obtainendum proponatur, superior quamprimum, salva iustitia et pastorali prudentia, providere curet.

§ 2. Si post sexaginta dies a recepta petitione vel recursu superior decretum nondum tulerit, et petitor vel recurrens scripto instet ut decisio detur, tricesimo die, ex quo haec instantia ad superiorem pervenit, petitio vel recursus pro reiecto habetur, ita ut recursus adversus reiectionem proponi possint, tamquam si eo die per decretum prolata sit et intimata.

§ 3. Leges particulares, de quibus in can. 3, possunt de hac re terminos breviores statuere, vel etiam, quod attinet ad nonnulla gravioris difficultatis negotia, longiores.

Can. 7. § 1. Qui decretum fert, id prae oculis habeat et intendat, quod animarum saluti et publico bono maxime conducere videatur, servata quidem lege et generali et particulari, iustitia, canonica aequitate.

§ 2. Decretum scripto feratur, expressis, saltem summarie, motivis.

§ 3. Conferentia episcopalis potest statuere ut quaedam decreta, in quibus motiva exprimere superfluum sit, possint sine motivis expressis ferri, firma tamen obligatione motiva significandi superiori vel iudici, qui de recursu forte adversus decretum proposito videbit.

Can. 8. § 1. Decretum statim vim habet, postquam ei, ad quem destinatur, ad normam cann. 1716-1722 Codicis Iuris Canonici est notificatum, vel aliter scripto intimatum; quod si gravissima ratio obstet ne scriptus decreti textus tradatur, potest superior iubere ut decretum ei coram ecclesiastico notario vel coram duobus testibus legatur, processu verbali redacto, ab omnibus praesentibus subscribendo.

§ 2. Si autem is, ad quem decretum destinatur, rite vocatus ad decretum accipiendo vel audiendum, sine iusta causa non comparuerit vel subscribere recusaverit, decretum pro intimato habetur.

III. DE TRIBUNALIBUS ADMINISTRATIVIS CONSTITUENDIS

Can. 9. § 1. Unusquisque Episcopus potest in sua dioecesi tribunal administrativum constituere, cuius sit iudicare in primo gradu de recursibus adversus decreta lata ab auctoritatibus, quae ipsi Episcopo subsunt.

§ 2. Conferentia episcopalis potest statuere ut in omnibus dioecesibus tribunal, de quo in § 1, ab Episcopo constituatur.

Can. 10. § 1. Unaquaeque Conferentia episcopalis tribunal administrativum stabiliter constituat, vel, si opus sit, plura per territorium distributa, quae videant in primo gradu de recursibus adversus decreta ab Episcopis vel ab inferioribus auctoritatibus extra iudicium lata, salvis praescriptis cann. 9 et 26.

§ 2. Conferentia episcopalis potest statuere ut hoc tribunal competens sit ad videndum etiam de recursibus adversus decreta ab omnibus vel nonnullis ipsis Conferentiae organis, non autem ab ipsa Conferentia, lata; quod si ea tribunalia plura sint, potest huiusmodi competentia vel uni vel pluribus tribui.

Can. 11. § 1. Conferentia episcopalis potest etiam unum tribunal administrativum secundi gradus constituere appellationibus recipiendis adversus sententias in primo gradu latas a tribunalibus, de quibus in cann. 9 et 10.

§ 2. Quod si fecerit :

a) adversus sententiam primi gradus appellari potest vel ad hoc tribunal secundi gradus vel ad Signaturam Apostolicam; si tamen aliis ad aliud tribunal appelleat, competentia in secundo gradu est penes Signaturam Apostolicam, nisi haec aliter decernat;

b) adversus sententiam latam a tribunali de quo in § 1 datur appellatio ad Signaturam Apostolicam, dummodo sententia ne sit conformis sententiae primi gradus.

Can. 12. Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae videt:

a) in primo gradu de recursibus adversus decreta lata vel approbata a Conferentiis episcopalibus, a conciliis particularibus, a Sanctae Sedis dicasteriis, et generatim a qualibet auctoritate ecclesiastica infra Romanum Pontificem, praeter casus, de quibus in cann. 9 et 10;

b) in secundo vel tertio gradu de appellationibus adversus sententias latas a tribunalibus administrativis primi vel secundi gradus, servatis tamen praescriptis can. 11 § 2.

Can. 13. § 1. Iudices et promotor iustitiae in tribunalibus administrativis sint idonei sacerdotes, qui in decreto ferendo vel in recursibus adversus ipsum proponendis vel iudicandis nullam partem habuerint; nisi in tribunalibus dioecesanis, de quibus in can. 9, non possunt iudices esse, qui ad eam dioecesim pertineant, in qua decretum latum est.

§ 2. Conferentia episcopalis potest permettere ut ex iusta causa unus vel duo ex tribunalis collegialis iudicibus sint idonei diaconi vel etiam viri laici, nisi iudicandum sit de recursu adversus decretum ab Episcopo vel a coetu cui praesit Episcopus latum.

IV. DE RECURSIBUS ADVERSUS DECRETA

1. *Normae communes*

Can. 14. Adversus decreta extra iudicium lata non datur actio judicialis coram tribunalibus ordinariis, etiamsi quis contendat decreto ius suum esse laesum et damna esse reparanda; sed qui se decreto gravatum putat, potest, prout maluerit, vel ad superiorem hierarchicum eius, qui decretum tulit, recurrere, vel, si legitima adsint motiva, ad tribunal administrativum.

Can. 15. § 1. Valde optandum est ut, quoties quis gravatum se decreto putet, non fiat inter ipsum et decreti auctorem contentio, sed inter eos de aequa solutione quaerenda communi consilio curetur, gravibus quoque hominibus ad mediationem et studium forte adhibitis, ita ut vel per voluntariam decreti emendationem vel per iustum compensationem vel per aliam idoneam viam controversia vitetur vel dirimatur.

§ 2. Conferentia episcopalis potest statuere ut in unaquaque dioecesi officium quoddam vel consilium stabiliter constituatur, cui, secundum normas ab ipsa Conferentia statuendas, munus sit aequas solutiones quaerere et suggerere, praesertim si agatur de decretis ab Episcopo vel ab auctoritate ei subiecta latis; etiam autem si Conferentia id non iusserit, potest Episcopus eiusmodi consilium vel officium constituere.

§ 3. Officium vel consilium, de quo in § 2, tunc praecipue operam navet, cum revocatio decreti petita sit ad normam can. 16, neque termini ad recurrentem sint elapsi; quod si adversus decretum recursus propositus sit, ipse superior vel iudex, qui de recursu videt, recurrentem et decreti auctorem hortetur, quandocumque spem boni exitus perspicit, ad eiusmodi solutiones quaerendas.

Can. 16. § 1. Antequam quis recursum proponat adversus decretum, debet ab ipso decreti auctore revocationem vel emendationem decreti scripto petere; qua petitione proposita, etiam suspensio exsecutionis eo ipso petita intelligitur.

§ 2. Petitio fieri debet intra peremptorium terminum decem dierum utilium a decreto ad normam can. 8 intimato, nisi lex particularis, de qua in cann. 3-4, longiorem terminum statuat.

§ 3. Normae §§ 1 et 2 non valent:

- a) de recursu proponendo ad Episcopum vel ad tribunal administrativum dioecesanum, ad normam can. 26;

b) de recursu proponendo adversus decretum, quo recursus hierarchicus deciditur, nisi decisio data sit ab Episcopo; de recursibus proponendis ad normam can. 17, vel 25.

Can. 17. § 1. Si intra triginta dies, ex quo petitio, de qua in can. 16, ad ipsum pervenerit, decreti auctor novum decretum intimet, quo vel prius emendet vel petitionem reiciendam esse decernat, termini ad recurrendum decurrunt ex novi decreti intimatione; sin autem intra triginta dies nihil decernat, termini decurrunt ex tricesimo die.

§ 2. Antequam terminus, de quo in § 1, decurrat, potest decreti auctor terminum ipsum scripto prorogare, non tamen ultra tres alios menses, dummodo caveat ne ullo modo decretum interim exsequatur; quod si forte decretum, etiam praeter eius voluntatem, ex toto vel ex parte executionem nihilominus habeat, recursus statim proponi potest, firma quidem termini prorogatione.

Can. 18. § 1. Si decretum latum sit ex potestate delegata, omnia, quae in cann. 16 et 17 eius auctori tribuuntur, ad delegantem sunt referenda.

§ 2. Quod si petitio, de qua in can. 16, ad delegatum missa est, hic debet rem statim ad deleganten deferre; termini autem, de quibus in can. 17, ex die quo petitio ad delegatum pervenit sunt computandi.

Can. 19. § 1. In iis materiis, in quibus recursus hierarchicus suspendit decreti executionem, idem efficit etiam petitio, de qua in can. 16.

§ 2. In ceteris casibus, nisi intra decem dies, ex quo petitio de qua in can. 16 ad ipsum pervenerit, auctor ipse decreti executionem suspendendam decreverit aut terminum de quo in can. 17 § 1 prorogaverit, potest suspensio interim peti ab eius superiore hierarchico, qui eam decernere potest gravibus tantum de causis et cauto semper ne quid salus animarum detrimenti capiat.

§ 3. Suspensa decreti executione ad normam § 2, si postea recursus proponatur, is, qui de recursu videre debet, ad normam cann. 21 § 3 et 30 § 1 decernet utrum suspensio sit confirmanda an revocanda.

§ 4. Si nullus recursus neque ad superiorem hierarchicum neque ad tribunal administrativum intra statutum terminum adversus decretum proponatur, vel si recursus proponatur tantum ad petendam damnorum reparationem, suspensio executionis, ad normam § 1 vel § 2 interim effecta, eo ipso cessat.

Can. 20. § 1. Superior, coram quo pendet recursus hierarchicus, potest recursum ad tribunal administrativum competens remittere, si consentiant et decreti auctor et recurrens; tribunal autem iudicabit ad normam cann. 24 § 1 et 37.

§ 2. Recursus ad tribunal administrativum propositus potest, quandiu lis in primo iudicii gradu pendeat, ad superiorem hierarchicum transferri, si omnes partes consentiant; superior autem iudicabit ad normam can 22.

§ 3. Conferentia episcopalnis statuere potest ut pendente recursu vel lite numquam possit ab una ad alteram viam transiri.

Can. 20 bis. § 1. Quilibet recursus potest proponi coram ipso decreti auctore, dummodo tamen in ipso recursu indicetur utrum dirigatur ad illius superiorem an ad tribunal administrativum.

§ 2. Quoties adversus idem decretum intra terminos iure statutos propositi sint recursus et ad superiorem hierarchicum et ad tribunal administrativum, vel in casu de quo in § 1 non pateat ad quem recursus dirigatur, competens est superior hierarchicus; quod si recursus hierarchicus vel recursus sine indicatione de qua in § 1 propositus sit propter sola motiva in can. 24 § 1 recensita, competentia est penes tribunal administrativum.

2. *De recursu hierarchico*

Can. 21. § 1. Qui se decreto gravatum esse contendit, potest ad superiorem hierarchicum eius, qui decretum tulit, propter quodlibet iustum motivum recurrere, servatis praescriptis, quae de hac re in Codice Iuris Canonici aliisque canonici legibus statuuntur.

§ 2. Recursus proponendus est intra peremptorium terminum decem dieum utilium, qui in casibus de quibus in can. 16 § 3 decurrent ex die quo decretum intimatum est, in ceteris autem casibus decurrent ad normam can. 17.

§ 3. Etiam in casibus, in quibus recursus non suspendit ipso iure decreti execusionem neque suspensio ad normam can. 19 § 2 decreta est, potest tamen gravi de causa superior iubere ut executio suspendatur, cauto tamen ne quid salus animarum detrimenti capiat.

Can. 22. Superior, qui de recursu videt, nisi lex minores vel maiores potestates ei tribuat, easdem habet, quas decreti auctor in ea re habebat; itaque ei licet, prout casus ferat, non solum decretum confirmare vel irritum declarare, sed etiam rescindere, revocare, vel, si id magis expediat a superiore fieri, emendare, subrogare, ei obrogare.

Can. 23. Recursus, qui propositus sit post transactum terminum in can. 21 § 2 statutum, vel non servatis praescriptis canonis 16, nullum habet proprium recursuum effectum; potest autem a superiore libere, pro pastorali ipsius prudentia et intra ambitum suae potestatis, considerari.

3. De recursu ad tribunal administrativum

Can. 24. § 1. Adversus decretum extra iudicium latum, etiamsi agatur de decreto quo recursus hieraticus deciditur, potest is, cuius interest, ad tribunal administrativum, competens in primo gradu ad normam cann. 9-12, recurrere, si contendat errorem iuris adfuisse in decernendo vel violatam esse legem in procedendo, vel motiva in decreto allata non esse vera.

§ 2. Recursus proponendus est intra peremptorium terminum triginta dieum utilium, servato, quod attinet ad termini initium, praescripto can. 21 § 2.

Can. 25. § 1. Si decretum, quod illegitimum ad normam can. 21 § 1 sit, ius alicuius laeserit, laesus potest ad tribunal administrativum recurrere ad damnorum reparationem petendam.

§ 2. Ad recursum hunc proponendum lex particularis, de qua in can. 3, statuit terminum peremptorium non ultra annum, qui decurrit ex die quo damnum factum est; terminus autem tandem suspensus manet, quandiu coram tribunali administrativo adversus idem decretum pendeat recursus, quocum petitio de damnis reparandis cumulata non sit.

§ 3. Etsi decretum confirmatum vel mutatum sit a superiore ad normam cann. 21 et 22, de damnis tamen, si forte debeantur, auctor primi decreti, vi munieris sui, respondet; superior autem, qui decretum ad normam eorum canonum mutavit, eatenus responderet, quatenus ex eius decisione et ius subiectivum sit laesum et damna obvenerint.

4. Normae speciales de recursibus adversus decreta eorum, qui Episcopo subsunt

Can. 26. § 1. Adversus decreta lata ab auctoritatibus, quae Episcopo subsunt, siquidem constitutum sit ad normam can. 9 tribunal administrativum dioecesanum, recurri potest vel ad Episcopum vel ad tribunal administrativum dioecesanum; si eiusmodi tribunal desit, unus datur recursus ad Episcopum.

§ 2. Recursus ad Episcopum regitur normis cann. 21-23, recursus autem ad tribunal administrativum dioecesanum regitur normis cann. 24 et 25; termini ad recurrentum decurrunt ex die, quo decretum intimatum est.

Can. 27. § 1. Adversus decretum Episcopi, qui decidat de recursu de quo in can. 26 § 1, recurri potest, ad normam cann. 14 et seqq., vel via hierarchica vel via iudiciale; in altero casu competens est tribunal administrativum, de quo in can. 10.

§ 2. Adversus sententiam tribunalis administrativi dioecesani appellatio proponitur ad tribunal de quo in can. 11, si adsit; si eiusmodi tribunal non adsit, appellatione proponenda est ad Sipremum Tribunal Signaturae Apostolicae.

V. DE RATIONE PROCEDENDI APUD TRIBUNALIA ADMINISTRATIVA

Can. 28. § 1. Tribunal administrativum primi gradus, sive ab Episcopo sive a Conferentia episcopali constitutum, iudicat per collegia trium iudicium; tribunal secundi gradus per collegia trium vel quinque iudicium, prout lex particularis, vel, ea silente vel permittente, tribunalis praeses statuerit.

§ 2. Si difficile sit tribunal collegiale semper paratum habere, Conferentia episcopalnis potest statuere ut omnia vel nonnulla iudicia primi gradus ad iudicem unicum deferantur; quod si qua pars renuat, iudicium ex officio deferatur in primo gradu ad tribunal administrativum, quod competens esset appellationi recipiendae.

Can. 29. In iudicium intervenire semper debet promotor iustitiae, servato praescripto can. 1587 § 1 Codicis Iuris Canonici.

Can. 30. § 1. Quolibet iudicii tempore, si recurrens id petat et gravis causa suadeat, tribunal, auditio saltem decreti auctore, motivis expressis decernere potest ut pendente processu exsecutio decreti suspensa maneat, cauto tamen ne quid salus animarum detrimenti capiat.

§ 2. Quoties autem lex statuit ex recursu hierarchico suspendi ipso iure decreti exsecutionem, idem efficitur etiam ex recursu ad tribunal administrativum.

Can. 31. Superior, adversus cuius decretum recursus primum propositus est, iisque omnes, praeter recurrentem, quos illud decretum directe attingit, sunt quidem in iudicium vocandi, sed possunt libere a iudicio abesse nisi iudex eos comparere iubeat ut audiantur.

Can. 32. Recepto recursu, iudex quamprimum sessionem indicat, qua:

a) quaestio de incompetentia, si forte oriatur, et exceptiones peremptoriae, quae quidem tres saltem ante dies omnibus partibus significatae sint, ore

tractentur et sententia decidantur, nisi omnino necessaria videatur brevissima dilatio;

b) de suspendendo decreto impugnato ad normam can. 30 § 1 vel de confirmanda vel revocanda suspensione ad normam can. 19 § 3, si casus ferat, decernatur;

c) de solutione ad normam can. 15 quaerenda tractetur;

d) de probationibus colligendis, si forte necessarium sit, decernatur.

Can. 33. Si tribunal se incompetens iudicaverit, recursus minime caret effectu, sed est statim ad tribunal competens remittendus.

Can. 34. Curet tribunal ut post primam sessionem quamprimum colligantur probationes; testium autem depositionibus partes eorumque patroni adesse possunt, nisi tribunal propter graves rationes aliter statuendum censeat.

Can. 35. § 1. Collectis probationibus et apud tribunalis cancellariam depositis, partes vocandae sunt ad sessionem discussionis, quae, nisi gravis ratio aliud suadeat, ore est facienda.

§ 2. Haec sessio ita, sub poena nullitatis, indicenda est, ut partibus tres saltem dies utiles sint ad probationes inspiciendas et transcribendas; caveatur tamen, quatenus fieri possit, ne hoc intervallum superet quindecim dies, nisi exsecutio decreti primum impugnati sit suspensa et eius auctor in dilationem consentiat.

Can. 36. § 1. Nisi ex discussione quid supplendum in causae instructione comperiatur, vel aliud existat quod impedit sententiam rite proferre, causa in fine sessionis, de qua in can. 35, decidatur, et dispositiva sententiae pars statim coram partibus praesentibus legatur.

§ 2. Potest autem tribunal propter rei difficultatem vel aliam iustum causam in alterum vel tertium diem decisionem differre.

§ 3. Integer sententiae textus, motivis expressis, intra decem dies partibus notificetur.

Can. 37. § 1. Tribunal administrativum potest decretum, quod illegitimum ad normam can. 24 § 1 iudicet, rescindere vel irritum declarare, non autem emendare vel aliter mutare.

§ 2. Si petitio de damnis reparandis proposita sit ad normam can. 25, tribunal debet de damnis statuere; quod si nullus propositus sit recursus ad normam can. 24, tribunal potest quidem decreti legitimitate vel illegitimi-

tate videre, non autem ad decretum rescindendum vel irritum declarandum, sed tantummodo ad quaestionem de damnis definiendam.

Can. 38. § 1. Adversus tribunalis administrativi sententias definitivas aliasve decisiones, quae iudicio in aliquo gradu finem ponant, haec tantum dantur iuris remedia, ad normam Codicis Iuris Canonici exercenda:

- a) appellatio, nisi decisio sit conformis decisioni praecedentis gradus;
- b) oppositio tertii;
- c) restitutio in integrum propter motiva in can. 1905, § 2, nn. 1°, 2°, 3° recensita.

§ 2. Adversus alias tribunalis administrativi decisiones, quibus aliquis excluditur a iudicio, hic potest appellationem vel restitutionem in integrum ad normam § 1 proponere.

Can. 39. § 1. In ceteris, quae ad rationem procedenti attinent, applicandi sunt, nisi rei natura obstet, Codicis canones de iudiciis in genere (CIC lib. IV, pars I, sect. I), servatis specialibus normis de causis ad bonum publicum spectantibus; item servanda sunt praescripta legum particularium, quae ad normam can. 3 lata sint.

§ 2. Tribunal potest, decreto motivis praedito, normis processualibus, quae non sint ad validitatem statutae, derogare, ut celeritati, salva iustitia, consulat.

PIUS CIPROTTI

Romae, die 30 mensis martii 1973